TIEN JAAR „DE STOEP” (1940–1950)

DOOR

H. GODTHELP

Curaçao

Kraterige rotsenblok,
schuur mijn lichaam open,
laat mijn vurig schildersbloed
je verlangen dopen.
Kerf maar wonden in mijn handen,
bijt in mij met cactus-tanden,
maar als ik later slapen moet,
dek me toe met je steen'ge rok.

CH. CORSEN

Het Curaçaose litteraire tijdschrift *De Stoep* bestaat tien jaar! Dit is zonder enige twijfel een belangrijke gebeurtenis, al is 't óók zonder enige twijfel waar, dat maar weinig Nederlanders zelfs van 't bestaàn van dit tijdschrift (dat door Meulenhoff geïmporteerd wordt) afweten.

En toch is *De Stoep* een litterair tijdschrift dat er wezen mag; naar mijn inzien boeiender dan enig Noordnederlands litterair tijdschrift tegenwoordig is (*Podium* misschien uitgezonderd); zelfs vind ik het interessanter dan het *Nieuw Vlaams Tijdschrift* en het Zuidafrikaanse *Standpunte*. 't Gaat met *De Stoep* op Curaçao enigszins als met *Oriëntatie*, dat in Indonesië verschijnt: men kent en ziet 't hier vrijwel niet, wat zeer te betreuren is; trouwens, hoevelen hier lezen *Standpunte*?

Het eerste nummer verscheen in September 1940. In het Ten Geleide staat: „Waarom De Stoep? Om hogerop te komen. Nu de bodem van ons vaderland wordt betrappt door de laarzen van de ressentimentmaniakken, die over de grens kwamen om ons te bevrijden van 't geloof in menselijke schoonheid”.

Elk nummer is prachtig uitgegeven, in groot formaat, ongeveer als het vroegere *Elzevier's Maandblad*, het *Getij*, de *Vrije Bladen* en *De Stroom*. Mooi papier, mooie bladspiegel en mooie

lettertypen van verschillende grootte; met tekeningen, portretten, reproducties van schilderstukken, en soms zelfs met muziek-bijlagen.

Veel nummers tellen meer dan 50 bladzijden. Het is uitsluitend litterair; 't geeft poëzie, verhaal, toneel, kritiek. De kritiek is in de voortreffelijke handen van HENDRIK DE WIT, die er o.a. afrekening gehouden heeft met figuren als FABRICIUS en DE HARTOG; ook staan er uitnemende kritieken in van GRESHOFF, LUC. TOURNIER en anderen.

De grote stuwende kracht van het tijdschrift is de arts en kunstenaar CHR. J. ENGELS, wiens schrijversnaam LUC. TOURNIER is, en die zelf geregeld uitnemende poëzie in *De Stoep* publiceert van een neo-expressionistisch en existentialistisch karakter; ook geeft hij uitstekende vertalingen van poëzie van GARCIA LORCA. Hij is Rotterdammer van geboorte, maar Curaçao heeft indertijd (1935) zijn grote liefde gekregen, en heeft zijnerzijds zijn scheppingsdrift enorm gestimuleerd.

Vóór *De Stoep* was er weinig of geen litterair leven op Curaçao. Er wordt daar Nederlands, Spaans en Papiament gesproken; de laatste jaren ook veel Engels. Vóór 1900 was er wat litterair leven met Spaans als medium, rondom *Notas y Letras*; dan is er een hiaat van 20–40 jaren, en nu gedurende tien jaar verschijnt *De Stoep* met litteratuur in 't Nederlands. Sedert kort zijn er ook weer publicaties (o.a. de bundel *Patria* van PIERRE LAUFFER en, niet te vergeten, het litteraire tijdschrift *Simadán*) in 't Papiament, de volkstaal van $\pm$ 100.000 inheemsen, die gegroeid is uit zeer oude Portugees-Spaanse taalkernen.

In 1939 organiseerde ENGELS een tentoonstelling van Curaçaose boekwerken op Curaçao, waar vrijwel alle oudere publicaties aanwezig waren. Nu zijn ze grotendeels te vinden in „Het Curaçaosche Museum”, dat ENGELS in Willemstad stichtte en dat hij 7 Maart 1948 opende met een pittige rede „Het Curaçaos Patroon”, een schets van Curaçao's beschavingsgeschiedenis.

ENGELS richtte in September 1940 *De Stoep* op, samen met twee andere Nederlanders op Curaçao, de dichter FRITS VAN DER MOLEN en de criticus HENDRIK DE WIT, beiden eveneens zeer boeiende persoonlijkheden. Wie is deze dokter ENGELS?

In de mooi-uitgegeven catalogus bij de tentoonstelling van schilderijen van hem en zijn vrouw, die in Augustus 1950 gehouden werd in het Internationaal Cultureel Centrum in het Vondelpark te Amsterdam, staan de volgende biografische gegevens: „CHRIS J. H. ENGELS: 1907 geboren te Rotterdam, oudste zoon van JAN ENGELS, studeert medicijnen; 1935 vertrek naar Curaçao; 1937 trouwt met LUCILA BOSKAL-JON; schildert, dicht, componeert, speelt piano in het orkest van zijn

schoonvader, komt uit op internationale schermtoernooien, sticht het Curaçaos Museum, treedt op als Kabinetsformateur (zonder er zelf in zitting te nemen) en blijft daarbij de dokter die elke minuut klaar staat voor zijn patiënten; zijn gedichten verschijnen onder het pseudoniem LUC. TOURNIER. (Luc van Lucila, Tournier is de naam van zijn moeder)".

Tot nog toe zijn er 25 nummers van *De Stoep* verschenen (waarvan enkele als dubbelnummers): Serie I nr 1-10; serie II nr 1-10; serie III nr 1-5. Behalve de gewone nummers waren dit ook enkele speciale afleveringen. Daarvan wijs ik vooral op:

1e Serie, nr. 6 (Juli '42), dat de rede bevat van GRESHOFF over ARTHUR VAN SCHENDEL, die hij heeft uitgesproken voor de letterkundige faculteit in de Universiteit van Kaapstad, op de 6e Augustus 1941. Dit is een van de soliedste en fijnste betogen die ik van GRESHOFF ken.

1e Serie, nr. 9-10 (Maart '43). Dit is een dubbelnummer van 112 grote bladzijden, met Nederlandse poëzie van 66 dichters. Veel materiaal daarvoor kreeg *De Stoep* door bemiddeling van GRESHOFF en van mevrouw MARSMAN. Vrijwel alle belangrijke Noord- en Zuidnederlandse, Zuidafrikaanse, Surinaamse en Curaçaose dichters hebben aan dit nummer bijgedragen! Ik kan ze hier natuurlijk niet allemaal opnoemen; toch noem ik er enkele: GRESHOFF, BLOEM, A. R. HOLST, NIJHOFF, PIERRE KEMP, HENDRIK DE VRIES, VESTDIJK, HOORNIK, DEN BRABANDER, JAN CAMPERT, J. C. v. SCHAGEN, JAN H. DE GROOT, ACHTERBERG, GOMPERTS, KOOS SCHUUR, LEO VROMAN; JAN VAN NIJLEN, MARNIX GIJSEN, HERREMAN, MINNE; LEIPOLDT, VAN WIJK LOUW, UYS KRIGE, WIM HESSELS, ELISABETH EYBERS, OPPERMAN; F. J. v. D. MOLEN, LUC. TOURNIER, HENDRIK DE WIT, R. v. HOLTEN. Ook debuteert er met een aantal verzen een merkwaardig Nederlands natuurtalent, de matroos J. BRAAMSE, die ook in andere *Stoep*-nummers geregeld bijdragen heeft. Ik kan niet nalaten van hem een gedichtje er uit over te schrijven:

MIJMERING

Tussen Uw voeten gaat ze,
ze speelt met de zee,
in het wijnrood baadt ze
op de verlaten ree.
Hoor: eilandbewoner,
hoor haar mijmerend lied.
Hoor: ritselende tonen,
muziek in het maagdelijk verschiet.
Het land dat achter mij ligt,
doemt op, een maanlichtgezicht.
't Verschil tussen mij en het leven
is de echo die altijd blijft zweven.

't Is telkens weer een boeiend bedrijf in dit rijkgevarieerde poëziesnummer van *De Stoep* te lezen, waar heel wat gedichten uit de oorlogsjaren in staan, die nergens anders voorkomen, al zijn er natuurlijk ook bij, die later in de na-oorlogse bundels van de verschillende dichters gedrukt zijn.

2e Serie, nr. 2 (Febr. '45) bevat de mooie bundel aforismen „Bitterzoet” van GRESHOFF, prachtig gedrukt.

2e Serie, nr. 5 (Mei '45), het voortreffelijke verhaal „Het Gezicht van Peñafiel” van F. C. TERBORG, magnifiek gedrukt, (later ook in gewoon boekformaat bij Stols verschenen).

3e Serie, nr. 2 (Nov. '49), bevat „Con Sordino”, een groot gedicht van de jonge Curaçaose dichter CHARLES CORSEN, eveneens prachtig gedrukt, met eigen tekeningen.

3e Serie, nr. 5 (Sept. '50), een dubbelnummer; het laatste Stoepnummer tot nu toe verschenen. 't Is een feestnummer:

„De Stoep is tien
de tijd is stil maar snel voorbijgegaan”.

Er staan foto's in van FRITS VAN DER MOLEN, HENDRIK DE WIT, LUC. TOURNIER, TIP MARUGG, CHARLES CORSEN, en een reproductie naar een prachtig schilderij van de jonge Curaçaose dichteres ODA BLINDER, door LUCILA ENGELS.

Het is een zeer belangwekkend nummer van 72 grote bladzijden. Men vindt er het interessante stuk rhythmisch proza „De wrat op de wang van de duivel”, van CHARLES CORSEN, met kostelijke tekeningen van LEO VROMAN; verder scherpgehoekte, vizioenair-expressionistische gedichten van TIP MARUGG, ODA BLINDER en LUC. TOURNIER; uitstekende verhalen van WIM VAN NULAND en van HENRI SCHOLLIERS. De laatste, de Brusselse Bordewijk, rauw en bonkig en vizioenair, met een geheel eigen aard en stijl overigens; met dit verhaal verwierf hij in 1950 de litteratuur-prijs van Brabant. En last, not least, is er het sublieme „La Cabeza de Algodón”, vertaalde gedichten van MIGUEL H. ROMANO, door CHARLES CORSEN, met illustraties van de auteur.

Heeft *De Stoep* een eigen karakter? Stellig! Allereerst al, doordat in vele bijdragen, vooral van de Curaçaoënaars zelf, de Curaçaoe levensgemeenschap en het Curaçaoe landschap leven.

Naar geest en stijl is het vitalistisch, vizioenair-expressionistisch, maar ook wel rauw- en existentialistisch-realistisch. De inhoud is telkens weer boeiend en afwisselend; alles is niet even belangrijk natuurlijk, maar 't is nooit vervelend!

De vorm van de poëzie van de Curaçaoënaars zelf is veelal de *open* vorm, waarbij de versregels niet sterk-metrisch zijn, niet met klankgrepen worden geteld en ook niet met vaste alternanties of een vast aantal heffingen per regel, maar meer met correspondenties van variërende aard, o.a. beeldspraakcorrespondenties, betekenis-associaties, woordbouw- en zinsbouwgelijkheden of -contrasten en rijm-steunen.

Een paar willekeurige voorbeelden van ODA BLINDER (De laatste kus, Oud gebed) en TIP MARUGG (La nuit, Karma) mogen dit verduidelijken:

DE LAATSTE KUS

De kanker wondt
op mijn gezicht
dicht
bij mijn mond
rauw het open vlees

OUD GEBED

Eens heb ik U gebeden
mijn duisternis in licht te slaan
mijn blindheid te doen overgaan
tot de eeuwige schaduw van het heden
mèt mij heb ik U meegesleurd

dat hees
 zich schreit
 om leegten eindeloos wijd
 die ik niet omvatten kan
 die mijn leed niet vullen kan
 met de eeuwigheid
 want:
 dicht bij mijn mond
 ligt de ontgonnen grond
 te wachten
 op verrotting van de tijd.

door trouweloze dagen
 zelfs heb ik durven wagen, uw handen
 met mijn bloed gekleurd
 te bergen in de schoot
 van wat het lotgeval ons bood.

LA NUIT

Dit witte zingen
 van gespuwde kringen
 op mijn vaag bestaan
 staat mij niet aan.
 Ook de vrouw
 die ik min
 is verzonnen.
 Ik zie haar
 oorbellen van onbehagen
 door de wijde bogen
 van mijn roeping
 zigzaggen naar omlaag.
 Uit de gebroken lijn
 draven dan
 de knopen aan haar knie
 tussen de plooien
 van mijn pyjama.
 Straks blazen
 witte bellen
 goede nacht en amen
 op haar aangezicht.

KARMA

Mijn ziel is een gewelf
 uit een wereldorgaan,
 geen stuk van mijzelf
 leidt een stil bestaan.
 De delen staan tezamen
 maar ik sta alleen,
 brand mijn eigen tranen
 tot levenloze steen.
 De muziek van mijn ziel
 ademt schoonheid uit
 in klanken van aanbidding
 tot de natuur
 die ik zelf ben.

Deze voorliefde voor de open vorm hangt ongetwijfeld samen met de vorm van de Spaans-Amerikaanse poëzie en met die van GARCIA LORCA. Ook is er naar geest en stijl verwantschap met VAN OSTAYEN, MARSMAN, HENDRIK DE VRIES, VESTDIJK, ACHTERBERG en LEO VROMAN: zoals blijken moge uit de volgende gedichten van LUC. TOURNIER.

BOURGONDIES SLOT.

Het gekarteld silhouet der toren
 in sneeuwvlakten van de hemel,
 een helder onverleppend wapenschild,
 als een byzantijs maria-icoon
 koel, kuis, krachtiger dan warm,
 zo boort zich tomeloos naar voren

het ridderslot, met boer en zwaard,
een godsvoet, die de aard oplicht;
de sphinx van onbewegen
waar wolken op aan drijven;
zijn stomp is de aarde-rok
die nergens zijn huid bezwaart.

Uit drijfmist in het lage veld
wankelt aan beekgeruis
tegen de kruisvensters, kamerkernen
met fondsen droom en macht om
hun dagschemer of kaarsebek;
daartussen lange gangen ongeteld.

Bed en wildtrofee en zachte rijen
wit kant onder vechthanden
die bogen als nietig aanspannen;
een kapelaan die administreert
en wrokkig manslag tegengaat
bij horigen plus vrijen,

die als gekooid voor slacht
in gareel der eigen schepping
hun kennis vergaren langs tanden,
gelijk de steenmuur blaft
naar hier en daar vriendelijk geluid,
als vogels boven een hondenjacht.

ROOD BOS

In een rood bos
liepen kleine violette muizen
de huizen waren het koren zelf
clarinetbomen bliezen zacht geruisen.

Daar stond met haar verslagen dapperheid
de moeder van de zeven zonen
die sneuvelden voor 't vaderland
en nu in dieren en planten wonen.

O rode zoons, versta de liefde
uw vader heeft u haastig verslagen
maar keer nu weer
dan zal ik u in schoot en armen dragen.

Zij brak in twee en in de toppen
klommen witte bloemen bloeiend
en op een meer gleed een vogel heen
met zoete zingende slagen roeiend.

Het oorspronkelijke doel van *De Stoep* was een verzamelpunt te zijn voor alle schrijvers buiten Nederland tijdens de oorlog, en voor de literatuur die in die tijd uit Nederland en België Curaçao zou weten te bereiken. Aan dat doel heeft *De Stoep* voortreffelijk beantwoord;

maar onder de bezielende leiding van ENGELS is het veel meer geworden, namelijk het *centrum van een op-bloeiend litterair leven op Curaçao zelf*, met 't Nederlands als medium.

Merkwaardige en zeer begaafde Curaçaose jongeren zijn tot plotse-linge, soms eruptieve *poëzie-productie* gekomen: MARCEL DE BRUIN, TIP MARUGG, ODA BLINDER en PIERRE LAUFFER, maar vooral ook CHARLES CORSEN waarvan ik hier nog twee typerende gedichten over-schrijf.

DE DUIF

Laat mij even hier stil zitten
terwijl de havik op me loert.
Ze zijn de muur bij de hokken
aan het witten en mijn liefste
koert en koert!
Als dan de maan opkomt tussen
de verchromde tanden van de haai,
tussen duim en eelt en de sterke kant
van de hand,
o, God, de krans rondom mijn hals,
een draai;
volk, ziet aan mijn lot,
ik bouwde een nest voor kerk en gebod;
ik vocht voor mijn liefste op de
tempeltoren;
ik at van het mais, van het vele van
het koren;
nog staan de veren glad om mijn nek,
nog voel ik in mijn hart een juichende
trek;
en ik wiek naar beneden naar een beter
land,
tussen duim en eelt,
en de kracht van een hand.

CREPE

Met Gods laatste aanwijsvinger
in regenweer van gebrande cactus,
staat de blinde rots
ruig te trillen
op de natheid
van mijn oog —
het groen splijt
zichzelf
en tweelingszonden verspillen
het hoog
op hopen blinkend
glasgruis
van haar kreupele droom.

Wat het *proza* in *De Stoep* betreft, behalve niet-Curaçaos proza, o.a. „Trihinde luistert” van LEO VROMAN (’t prachtige eerste hoofdstukje van zijn boekje *Tineke*), „Kustvaart” van GRESHOFF (met de boeiende herinneringen aan de beide ongedurigen, LEIPOLDT en SLAUERHOFF), „Melchior de pop” van R. v. HOLTEN, „Begravenis in Amalfi” van J. STOPPELMAN, „Ontmoeting met de Oceaan” van HELMAN, „Idylle in New York” van ADR. v. D. VEEN, en de verhalen van de al genoemde Brusselaar HENRI SCHOLLIERS, is er ook meer typerend Curaçaos (Caraïbisch) proza van ARY VAN PUTTEN (Alexandrina Bruël), GEORGE SEPPEN (Kinderen), COLA DEBROT (Wanda) en WIM VAN NULAND. Het meest opmerkelijke lijkt me dat van WIM VAN NULAND, pseudoniem voor pater MICHAEL MÖHLMANN O.P. ’t Zijn rake „Curaçaose Portretten”: Francisco, Norma, Benita, Angelita, waarin de geest van vooral de Curaçaose inheemsen psychologisch-scherp en met ingeboren sociale bewogenheid wordt uitgebeeld. Merkwaardig is, dat in deze portretten nergens de Roomse priester om de hoek komt gluren, ’t zijn stukken van een mens-en-psycholoog en van een groot kunstenaar. De sterk religieuze mens in pater MÖHLMANN (die secretaris is van de bisschop van de Ned. Antillen) spreekt zich op gelukkige wijze uit in z’n poëzie in *De Stoep*, o.a. in het mooie, grote poëem „Eucharistica (Panis-Vinum-Sacramentum)”, in de open vorm geschreven en volkomen vrij van zemelarij, bekeringsijver en fondant.

Al met al is het doorlezen van de 25 Stoepnummers een boeiend litterair avontuur. Moge *De Stoep* nog lange jaren in rijke bloei voortleven!

RÉSUMÉ

DIX ANNÉES „DE STOEP” (1940–50)

De Stoep (le perron) est une revue du Curaçao exclusivement littéraire, écrite en langue hollandaise, fondée en 1940 dans le but de grouper des poètes et prosateurs hollandais et belges dispersés un peu partout dans le monde lors de l’occupation de la patrie par les Allemands. Mais grâce à la direction d’un homme de talent, M. ENGELS, l’âme du groupe, le périodique en question est devenu bien vite le centre de la vie littéraire du Curaçao lui-même, avec le hollandais comme langue véhiculaire. Antérieurement, c.à.d. au XIXe siècle, les produits littéraires du Curaçao étaient publiés en espagnol. Tout récemment on a créé une revue en papiamento, la langue indigène. Mais *De Stoep* est la seule revue en langue néerlandaise. Pour l’esprit et le style, on y est vitaliste, visionnaire, expressionniste, parfois réaliste assez crûment et existentialiste. Pour la forme de la poésie, on y remarque surtout une forte tendance aux vers à rythme libre, si fréquents dans la poésie hispano-américaine et propres aussi à l’Espagnol GARCIA LORCA. Chaque fascicule est intéressant et typographiquement extrêmement soigné.